

Retter pekefinger mot kommuner og statsforvaltere: – Viktig at et valg tas på opplyst grunnlag

Kommunal Rapport 04.02.2025

– Å ta for lett på naturmangfoldloven kan straffe seg veldig. Det får store konsekvenser for både kommunen og utbyggerne, hvis vedtaket ikke er gyldig, sier sivilombud Hanne Harlem.

I et intervju med Kommunal Rapport retter hun en formanende pekefinger mot både kommuner og statsforvaltere.

– Dere må huske på at naturmangfoldloven gjelder på lik linje med plan- og bygningsloven. Hun oppsummerer raskt hva dette betyr i praksis:

– For det første må dere vite hvilke naturtyper og arter som eksisterer i området, og hvilken verdi disse har. Er det en løvetann eller en sjelden art? Dere må også vite hvordan disse vil bli påvirket av planforslaget. Dette må framgå av faktagrunnlaget. Hensynet til naturmangfoldet må så vektes opp mot andre hensyn, og denne avveiningen må være synlig.

Arbeidet igangsatt

Sivilombudet har nylig gitt kritikk av saksbehandlingen i to plansaker fra henholdsvis Hemsedal og Larvik. Begge reguleringsplanene gjelder hytteutbygging og har tidligere blitt påklaget til Statsforvalteren, som har stadfestet kommunenes planvedtak.

24. januar slo Sivilombudet fast at [reguleringsplanen med seks fritidsboliger i Sørskogen i Larvik kan være ugyldig](#). Dette som følge av mangelfullt kunnskapsgrunnlag og utilstrekkelige vurderinger etter naturmangfoldloven.

I Hemsedal var flere av hyttetomtene solgt og anleggsarbeidet i full gang, da Sivilombudet rett før jul i fjor trakk [samme konklusjon for Kjelhovda reguleringsplan](#).

Også i denne saken mener ombudet det er «begrunnet tvil» om Statsforvalterens stadfesting av kommunens vedtak er gyldig. Årsaken er at konsekvensene for den nær truede villreinen ikke er vurdert i tråd med naturmangfoldloven.

– Ikke relevant hensyn

Utbyggerne i Hemsedal har nå stanset arbeidene i påvente av en avklaring. Statsforvalteren i Buskerud, Østfold, Oslo og Akershus har fått frist til 3. mars med å vurdere saken på nytt. Både i Larvik og Hemsedal kan resultatet bli at politikerne må behandle planen på nytt. I så fall må de fatte et nytt vedtak, vel vitende om at utbyggerne alt har investert store summer på å realisere planen de trodde var endelig vedtatt.

I Hemsedal vil et nei til hyttebygging nå også få konsekvenser for privatpersoners hyttekjøp og kommunes utbyggingsavtale med utbyggerne om infrastruktur. Men verken dette eller risikoen for erstatningssøksmål er noe politikerne kan ta hensyn til i en eventuell ny behandling av planen, ifølge Sivilombudet.

– I utgangspunktet må politikerne vurdere saken som om arbeidet ikke er igangsatt og avtaler ikke inngått. Men hvis anleggsarbeidet som alt er utført har ødelagt traseene for

villreinen, og det ikke kan gjenopprettes, kan det være et relevant moment i saken, sier Harlem.

Veldig uheldig

– *Sivilombudets uttalelse kan få store økonomiske konsekvenser for flere?*

– Ja, det er veldig uheldig hvis det viser seg at Statsforvalterens vedtak er ugyldig. Det får konsekvenser både for kommunen, Statsforvalteren og de private utbyggerne. Det er derfor det er så viktig å gjøre det riktig i første omgang. Å hindre framtidige feil er en viktig del av vårt oppdrag.

Harlem understreker at Sivilombudet ikke har grunnlag for å vurdere om Hemsedal og Larvik kommuner har trukket en riktig konklusjon ved å si ja til reguleringsplanene.

– Det er mye fornuft i at det er kommunene selv som vurderer hva som er riktig arealutnyttelse. Men det er viktig at de tar et valg på opplyst grunnlag.

Både Larvik og Hemsedal kommuner har lagt stor vekt på at reguleringsplanene som åpner for hyttebygging, er i tråd med overordnet plan. Men at områdene er avsatt til fritidsbebyggelse i kommuneplanens arealdel, fritar ikke kommunen fra saksbehandlingsreglene i reguleringssaken, understreker Harlem.

– Hemsedal kommune kan ikke lene seg på kommuneplanen, hvis de ikke foretok de nødvendige vurderingene etter naturmangfoldloven i 2018. Også kunnskapsgrunnlaget har endret seg. Villreinen ble oppført på rødlista som nær truet i 2021.

Lov å ombestemme seg

– *Kommunene er gjerne opptatt av å gi utbyggere og andre forutsigbare rammevilkår?*

– Det er lett å forstå at kommunen har ønske om å holde seg til planen den har vedtatt. Men de må sjekke om kunnskapsgrunnlaget har endret seg og om de vurderingen som tidligere er gjort, fortsatt står seg, sier Harlem.

– Det er ikke slik at fordi kommunen har lagt en plan, så kan den ikke ombestemme seg. Forutsigbarhet kan være et hensyn å ta. Men det er ikke lov å si at dette har vi bestemt før, hvis virkeligheten har endret seg. Hvis biedøden har grepet om seg, må vi jo ta hensyn til den nye kunnskapen.

Sivilombudet mottok 4.322 klager på forvaltningsvedtak i 2023. 13 prosent av dem gjaldt plan- og byggesaker. Undersøkelser resulterte i kritikk mot forvaltningsorganet i 102 saker, hvorav ti innen saksfeltet plan og bygg.

Feil forståelse og anvendelse av naturmangfoldloven går igjen i flere av sakene som Sivilombudet har uttalt seg om de siste par årene.

Byråkratisk pirk?

– Vi ser ulike feil. Det kan være at de ikke har skaffet seg et tilstrekkelig og oppdatert kunnskapsgrunnlag, at de ikke har beskrevet faktagrunnlaget i saken eller at de ikke har synliggjort hvordan dette er vektlagt, ved å veie fordeler og ulemper mot hverandre.

– *Avtroppende kommunalminister Erling Sande (Sp) vil kanskje si at dette er byråkratisk pirk?*

– Jeg vet ikke hvilke krav han sikter til. Uansett er det Stortinget som har vedtatt naturmangfoldloven. Hvis regjeringen mener noen av kravene er nødvendige, så kan ikke vi forholde oss til det før Stortinget har endret loven.

Ap-/Sp-regjeringen har vært opptatt av kommunenes selvvråderett i arealsaker. Sande har nylig bedt statsforvalterne gjøre mer for å unngå nødvendige innsigelser. Harlem er enig, hvis innsigelsene faktisk er nødvendige.

– Men innsigelsene er ikke nødvendige hvis planene ikke er i henhold til lovkrav og føringer gitt av Stortinget eller regjeringen. Statsforvalternes oppgave er å passe på at lovene overholdes.

Må selv vurdere å vente

Mens innsigelser må fremmes i høringsrunden og tas hensyn til før planvedtaket gjøres, kan det gå lang tid før en eventuelt klage til Sivilombudet er avklart.

Ifølge Hemsedal kommune hadde de gitt igangsettingstillatelse til infrastrukturarbeider før planvedtaket ble klaget inn til Sivilombudet. Kommunen var heller ikke kjent med klagen, da de ga rammetillatelse til de to første hyttene i mai samme år.

Ifølge Sivilombudet informerte de utbygger i juni i fjor, da de hadde vurdert klagen og bestemt seg for å undersøke saken nærmere. Anleggsarbeidene i Kjelhovda pågikk likevel fram til Sivilombudet rett før jul ba om ny behandling av planen.

Harlem sier det er opp til kommunen å vurdere om arbeidet bør vente til klagen er ferdig behandlet. Hun sier de fleste klagenes til Sivilombudet behandles innen seks måneder, slik de har mål om.

Men plan- og byggesaker tar ofte lenger tid.

– Vi er ikke alltid fornøyd med saksbehandlingstiden vår. Men hovedproblemet er at sakene ikke er behandlet riktig. Vi bruker tid fordi andre har gjort feil.

Sivilombudet

- Stortingets ombud for kontroll med forvaltningen (Sivilombudet) er et av Stortingets eksterne kontrollorganer
- Det har som formål å arbeide for at **den enkelte ikke skal utsettes for urett** fra den offentlige forvaltningen og alle i dens tjeneste.
- Sivilombudet utfører vervet selvstendig og **uavhengig av Stortinget**. Virksomheten er hjemlet i Grunnloven og sivilombudsloven.
- I motsetning til Riksrevisjonen fører Sivilombudet også **kontroll med kommuner og fylkeskommuner**.